

ÇEKLERDE BANKA İBRAZ KAŞESİNİN KARALANMASI

Doç. Dr. Recep AKCAN¹

Özet

Çek süresinde bankaya ibraz edilmişse ve çekin diğer unsurları tamam ise, çek vasfı mevcuttur. Çekin arkasında yer alan, banka ibraz kaşesinin kısmen veya tamamen karalanması, çek vasfını kaybettirmez; çek hukuken geçerlidir, kambiyo senedi niteliğini korumaktadır. Bu şekildeki bir senede dayanılarak, kambiyo senetlerine mahsus takip yolu yapılması mümkündür.

Anahtar kelimeler: Çek, ibraz kaşesi, karalanma, kambiyo senedi, icra takibi.

Crossing Out the Submission Stamp of Bank on Checks

Abstract

There will be the cheque status complete when the elements of the cheque are there and it is submitted to bank on time. Partly or wholly scratch on the distinctive stamp of bank as sign of submission do not invalidate the cheque, it will still be legal. Therefore it is possible to enforce such a cheque via enforcement order particular to bill of Exchange.

Keywords: Check, Submission Stamp, Crossing Out, bill of exchange, Enforcement Proceedings

A.GİRİŞ

Banka ibraz kaşesinin tamamen karalanması, çekin hukuki vasfını kaybettirir mi? Bu şekildeki çeke dayanılarak kambiyo senetlerine mahsus takip yapılabilir mi? Bu hususların araştırılmasında yarar vardır.

¹ Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Ana Bilim Dalı, Öğretim Üyesi.

Uygulamada, banka ibraz kaşesi karalanmış bazı çekler görülmektedir. İncelemede, çekin tüm unsurları tamam olmasına rağmen, sadece banka ibraz kaşesinin karalanması durumunda; çek vasfı ortadan kalkar mı? Sorusunun cevabı aranacağından; çek ile ilgili diğer hususlara ayrıntılı girilmeyecektir². Konuyla ilgili olabilecek, hukuk ve ceza dairelerine ilişkin bazı kararlar, aşağıdaki şekildedir:

B.YARGITAY KARARLARI

Banka ibraz kaşesinin tamamen karalanması; çeki, kambiyo senedi olmaktan çıkarır mı? Sorusunun cevabında Yargıtay kararları ışığında bazı sonuçlara varılabilir. Konuyla ilgili olabilecek bazı kararlar şu şekildedir:

Yargıtay'ın bir kararına göre: Kanuni süre içinde bankaya ibraz edildiği şerhi düşülen ve bu şerhin üzeri, iki çizgi çizilerek "iptal yazısı" yazılan ve banka tarafından atılan imzanın da üstü çizilerek

² Çekte ibraz hakkında bkz: **Aydın M.**, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu İle Takipte Şikayet (Bono-Poliçe-Çek), Ankara 2011 s. 397 vd.; **Poray R./Tekinalp Ü.**, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 5941 sayılı Çek Kanununun Yorumu İle, İstanbul 2010 s.314 vd.; Çekte ibrazın ceza hukuku bakımından anlamı için bkz: **Selçuk S.**, Çek Suçları, Öğreti-Mevzuat-İçtihat Ankara 1993 s. 122 vd.; Ödeme için ibraz ve ibraz süreleri hakkında bkz: **Kendigelen A.**, Çek Hukuku, İstanbul 2007 s.202 vd.; **Göle C.**, Çek Hukuku, Ankara 1989 s. 117 vd.; Çekin ödeme için ibrazı ve çekin ibrazı ve banka tarafından ödenmesi hakkında bkz: **Oy O./Doğan E.**, Ticaret Kanunu-Çek Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve Ceza Kanunu Kapsamında Çek, İstanbul 2011 s.13 vd., s. 47 vd.; Çek hakkında ayrıca bkz: **İnan N.**, Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, Ankara 1981; **Oğuzoğlu A. Ç.**, Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamada Bono ve Çek, İstanbul 1986; **Şen E.**, Yeni Çek Kanununda Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu, Ankara 2011; **Güleç S. S.**, Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu, Ankara 2011; **Keskin S. Ü.**, Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar, Ankara 2011; **Aker Y.**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, İstanbul 2008; **Erem F./Kalpsüz T./Çelebican G.**, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, Ankara 1974; **Karakaya S.**, Karşılıksız Çek ve Uygulanması, Ankara 1986; **Domaniç H.**, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1990.

iptal edilmesi durumunda, bu çek kambiyo senedi niteliğinde değildir³. Bu kararda, banka ibraz şerhine iptal yazılarak senedin geçersiz kılınması, bizzat banka tarafından yapılmıştır. Bu şekilde bir iptal yazısı olmamasına rağmen, ibraz kaşesinin üstü karalanmış ise, çek vasfı devam etmeyecek midir? Bu karalamanın, kimin tarafından yapıldığı da belli değil veya bankanın, bu karalamanın kendi şubeleri tarafından yapılmadığına ilişkin yazılı açıklamaları da mevcut ise, karalama, çekin hukuki vasfını etkiler mi? Bu tartışılabilir. Çünkü yeni ve eski Türk Ticaret Kanununun çekin unsurları ve unsurların bulunmaması ile ilgili hükümleri aynıdır. Bunlar içinde, banka ibraz kaşesi yer almamaktadır⁴. Çekin unsurları ön tarafta yer almaktadır. Banka ibraz kaşesi, çekin arka tarafındadır. Söz konusu kararın, banka dışında karalamanın yapılması durumunda aynen uygulanması mümkün değildir. İbraz şerhi, süresinde çekin bankaya ibraz edilip edilmediğinin ispatına yöneliktir.

Bir başka karara göre: Kanuni olmayan bir nedenle ibraz kaşesinin iptal edilmesi takip hakkını etkilemez⁵. Bu karar yerindedir. İbraz kaşesi iptal edilse bile, çek vasfını korumaktadır ve kambiyo senetlerine mahsus takip mümkündür. İbraz kaşesinin karalanma suretiyle iptali çekin unsurlarından biri değildir. Çekin, banka tarafından iptal edildiği belli değil veya bankanın iptal yazısı bulunmuyor yada karalamanın kim tarafından yapıldığı tespit edilemiyorsa, sadece karalanmanın mevcudiyetinden hareketle, çek vasfı yoktur demek dürüstlük kurallarına uygun değildir. Bu karalanma banka tarafından yapılsa bile, çek üzerinde iptal yazısı yoksa, bu karalamanın iptal anlamına geldiğini kabul etmek doğru değildir; çek hukuki vasfını korumaktadır. Çekin kanuni unsurları ön taraftadır. Devir ve ibraz kaşesi arkadadır.

³ 12. HD 30.03.2006, 5046/6520.

⁴ Bkz. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 780 ve devamı çekleri düzenlemektedir. Aynı Kanun, m. 780, çekin unsurlarını, m.781 unsurların bulunmamasını düzenlemektedir. Eski 6762 sayılı TTK m. 692 ve devamı çekleri düzenlemektedir.

⁵ 12. HD 06.06.2006 tarih ve 9848/12115.

Bir diğer karara göre: “ Somut olayda, her ne kadar muhatap F. Çekin ibraz anındaki fotokopisini göndermiş ise de; fotokopide ibraz kaşesi bulunmadığı gibi, çekin aslında da ibraz kaşesi bulunmamaktadır. Ayrıca muhatap bankanın ibraz şerhin de tarih yoksa, icra mahkemesince, bankaya sorulmak sureti ile ibraz tarihinin belirlenmesi mümkün değildir. Bu hususun icra mahkemesince İİK.nun 170/a maddesi gereğince kendiliğinden gözönüne alınması gerekir. İcra mahkemesince, bankaya sorulmak sureti ile ibraz tarihinin belirlenmesi ise, TTK.nun 720.maddesi⁶ içeriğine aykırıdır. (HGK.25.06.2008, 2008/12-450E.2008/452 K.sayılı kararı). Şu durumda alacaklının takip hakkı bulunmadığından şikayetin kabulü ile İİK.nun 170/a-2. maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçelerle istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir”⁷.

Bu karar, çekde ibraz kaşesi bulunmaması ve banka ibraz kaşesinde tarih olmaması durumunda, bu hususların bankaya sorulmadan mahkemece resen dikkate alınması ve kambiyo senetlerine mahsus takip yolunun iptaline karar verilmesine ilişkindir. Bu kararda, banka ibraz kaşesinin karalanması konusunda bir bilgi yoktur. Ayrıca, bu hukuk dairesi kararı, eksik inceleme ile bir karar verilmesini teşvik eder niteliktedir⁸.

Yargıtay hukuk dairelerinin bazı kararları, usul ve kanuna uygundur. Örneğin: Banka ibraz şerhinde tarih yoksa, takip sırasında bu eksiklik resen gözetilmelidir. Borçlu temyiz yoluna gitmemiş ise, bu husus, alacaklı lehine usuli kazanılmış hak doğmasına sebep olur ve takibe devam edilir⁹. İbraz şerhinde tarih olmasa bile, resmi

⁶ Yeni 6102 sayılı TTK m. 808.

⁷ 12. HD 24/02/2011, 33793/1765 (<http://www.hukukturk.com>: Erişim Tarihi (E.T.). 4.9.2012). Banka ibraz şerhinde tarih yoksa, kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurulamaz şeklindeki bir karar için bkz: (12. HD 24.1.2002, 547/1140: <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>: E.T. 08.12.2012).

⁸ Eksik inceleme karar verilmesi hakkında bkz: **Akcan R.**, Usul Kurallarına Dayanan Temyiz Nedenleri, Ankara,1999 s. 255 vd.

⁹ “Takip dayanağı çekin ibraz şerhinde tarih bulunmadığı saptanan ve bu eksikliğin İİK.nun 170/a maddesi gereğince resen gözetilerek takibin

nitelikteki bir işlemle ispat durumunda, çekin süresinde bankaya ibraz edilmiş olduğu kabul edilmelidir¹⁰. Bu hukuk dairelerinin ve aşağıdaki ceza dairelerinin kararlarının, hukuka daha uygun olduğu görülmektedir. Ceza Dairesinin bir kararında şu ifadeler yer verilmiştir: “Dosya içerisinde mevcut çek fotokopisinde ibraz tarihi okunaklı olmadığı gibi muhatap bankaca düzenlenen ihtarnamede ibraz tarihinin "30.11.1999" olarak belirtildiği halde, temyiz dilekçesi ekinde sunulan çek fotokopisinde ibraz tarihinin "02.12.1999" olarak belirtildiği görülmekle; suça konu çek aslı ya da ibraz anında muhatap bankaca alınmış okunaklı ve onaylı örneğinin dosya içersine getirilip, çekin gerçek ibraz tarihinin belirlenerek, ibrazın yasal süresi içerisinde yapılıp yapılmadığının tespiti ile sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiş...”¹¹.

iptaline karar verilmesi gerektiği vurgulanan mahkeme kararı borçlu tarafından temyiz edilmediği için bu yanlışlık bozma sebebi yapılmamıştır. Bu durumda anılan konu yönünden alacaklı yararına usuli kazanılmış hak doğduğundan yargılamanın bu aşamasından sonra aynı gerekçeyle İİK'nun 170/a maddesinden söz edilerek takibin iptaline karar verilemez” (12. HD 18.6.2002, 12190/13105: <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>: E.T. 08.12.2012).

¹⁰ “İbraz şerhinde tarih yazılı değil ise de, çekin tatil gününü takiben 10 günlük ibraz süresinin son gününde icra takibine konulduğu, icra dairesinde yapılan resmi nitelikli işlemle (takibe başlama) kanıtlanmış olduğunda, anılan madde gereğince çekin süresinde muhatap bankaya ibraz edildiğinin kabulü gerekir” (12. HD 25.3.2003, 3794/6340: <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>: E.T. 08.12.2012).

¹¹ 10. CD 20.01.2004, 8841/407 (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>: E.T. 21.03.2012).

Bu karara göre: Çekin ibraz tarihinin okunaklı olmaması durumunda, gerçek ibraz tarihi belirlenerek sanığın hukuki durumunun tayini ve takdiri gerekecektir. Aksi hal, eksik inceleme ile bir karar verilmesidir. Yani, çekin gerçek ibraz tarihi belirlenerek; ibrazın, kanuni süresi içerisinde yapılıp yapılmadığının belirlenmesi sonucunda, sanığın hukuki durumuna ilişkin bir karar verilmesi uygun olacaktır.

Bir başka karar ise şu şekildedir: “Dava konusu çek fotokopisinin arkasında bankaya ibraz edildiğine ilişkin kaşe okunamadığına göre, öncelikle çekin aslı getirtilip banka veya takas odasına ibraza ilişkin açıklama olup olmadığı belirlenip, konunun banka veya takas odasından sorulması, çekte ibraz kaşesi yoksa müşterinin süresinde ibraz ettiğine ilişkin resmi protesto olup olmadığının sorulması, süresinde ibraz ettiğinin kanıtlanamamış olması halinde suçun unsurlarının oluşmayacağı gözetilmelidir... Dava konusu 17.3.2001 tarih 7862131 seri numaralı çek fotokopisinin arka yüzünde, çekin bankaya ibraz edildiğine ilişkin ibraz kaşesinin okunamamış olması karşısında; Türk Ticaret Kanunu'nun 720. madde¹² hükmü nazara alındığında, öncelikle dava konusu çekin aslı getirtilip çekin arka yüzünde muhatap bankaya veya takas odasına ibraz edildiğine ilişkin usulüne uygun herhangi bir açıklama bulunup bulunmadığı incelenerek, bu konunun ibraz edilen bankadan veya takas odasından sorulması ve ilgili belgelerin getirilmesi, eğer çekin arkasında ibraz kaşesi yoksa çek hamili müşteriden çeki süresinde ibraz ettiği halde çek hakkında işlem yapılmadığını ispat edebilecek nitelikte çekilmiş bir resmi protestonun olup olmadığının sorulması, müşterinin çeki ibraz ettiğinin ispatlanamaması durumunda çekin usulüne uygun olarak ibraz edilmemesi nedeniyle müşterinin keşideci sanığa karşı söz konusu çeki dayanarak müracaat hakkına sahip olmayacağı...”¹³.

¹² Yeni 6102 sayılı TTK m. 808.

¹³ 10. CD 14.2.2005, 13959/1275 (http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm: E.T. 21.03.2012). Benzer bir karar için bkz: 10.CD 28.02.2005, 13834/2020 (http:// www.turkhukuk sitesi. Com.: E.T. 20.03.2012).

Bu kararların hukuki yönden önemi: İbraz tarihi okunaklı değilse, gerçek ibraz tarihinin ve süresinde ibrazın yapılıp yapılmadığının bankadan tespitinin yapılması ve ona göre karar verilmesidir.

SONUÇ

Çek, süresinde bankaya ibraz edilmiş ve çekin diğer unsurları tamam ise, çek vasfı mevcuttur. Çekin unsurları, ön taraftadır. Arkada yer alan banka ibraz kaşesinin kısmen veya tamamen karalanması, çek vasfını kaybettirmemelidir. Banka ibraz kaşesinin karalanması, çekin unsurlarından olmadığı için çek vasfı devam etmelidir. Karalanma, çekin vasfına özgü değildir. Banka ibraz kaşesi karalanmış bir çek geçerlidir ve kambiyo senedi niteliğini korumaktadır. Süresinde bankaya ibraz edilen ve çek vasfı devam eden ve fakat banka ibraz kaşesi karalanmış bir senede dayanılarak, kambiyo senetlerine mahsus takip yolu (İİK m. 167 vd) yapılması mümkündür.

KAYNAKÇA

Akcan R. :Usul Kurallarına Dayanan Temyiz Nedenleri, Ankara 1999.

Aker Y. :Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, İstanbul 2008.

Aydın M. :Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu İle Takipte Şikayet (Bono-Poliçe-Çek), Ankara 2011.

Domanıç H. :Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1990.

Erem F./Kalpsüz T./Çelebican G. :İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, Ankara 1974.

Göle C. :Çek Hukuku, Ankara 1989.

Güleç S. S. :Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu, Ankara 2011.

İnan N. :Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, Ankara 1981.

Karakaya S. :Karşılıksız Çek ve Uygulaması, Ankara 1986.

Kendigelen A.:Çek Hukuku, İstanbul 2007.

Keskin S. Ü. :Karşılıksız Çekten Kaynaklanan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar, Ankara 2011.

Oğuzoğlu A. Ç.:Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamada Bono ve Çek, İstanbul 1986.

Oy O./Doğın E.:Ticaret Kanunu-Çek Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve Ceza

Kanunu Kapsamında Çek, İstanbul 2011.

Poray R./Tekinalp Ü.:Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 5941 sayılı Çek Kanununun Yorumu İle, İstanbul 2010.

Selçuk S. :Çek Suçları, Öğreti-Mevzuat-İçtihat Ankara 1993.

Şen E. :Yeni Çek Kanununda Karşılıksız Çek Suçu ve Ceza Sorumluluğu, Ankara 2011.